

Familjen – en maskin

Tidsbristen är ett lingua franca i dagens Sverige; den är det vi alla tycks ha gemensamt, oavsett bakgrund. Arbetet är en faktor bakom tidsbristen. Det finns en övergripande heltidsnorm (som också är en viktig förklaring till att många kvinnor som jobbar deltid inte alls är nöjda; de bryter mot normen och hamnar utanför). Men arbetet och heltidsnormen är inte de enda förklaringarna till tidsbristen. En minst lika viktig faktor är konsumtionen i sig. Nina Björk tangerade det spåret i den artikel som utlöste den så kallade dagisdebatten och jag vill gärna växla tillbaka dit.

Familjen har blivit en maskin där föräldrarna kastar in tid och kan plocka ut konsumtion. När föräldrar planerar sina arbetstider så att de går i skift – mamman är på jobbet före gryningen medan pappan lämnar barnen vid nio, mamman hämtar barnen klockan tre medan pappan jobbar kväll – så är det för att kunna behålla, och gärna trappa upp, en hög konsumtionsnivå: klara höga boendekostnader och ändå få pengar över till Yu-Gi-Oh-kort och Bratzdockor, Thailandssestestrar och weekendresor, digitalboxar och Dieseljeans. Barnen får trots allt korta dagar på dagis och ganska gott om tid med åtminstone en förälder i taget. Gemensamma familjemiddagar blir det på helgerna men verkligt fri tid – nästan aldrig.

En stor del av den lilla fria tid som finns intecknas av själva konsumtionen. Att hålla koll på hur man bäst uppdaterar heminredningen, garderoben, trädgården och bilen, att sköta själva shoppandet, att använda de prylar man har köpt, att byta dem eller reparera dem när de går sönder – allt detta tar betydande delar av vår fritid i anspråk. Liksom att uppleva alla de kommersiella upplevelser som står till buds. Det är en viktig förklaring till den allomfattande tidsbristen, liksom till den mer diffusa känsla av stress som många människor lever med. Känslan av att trots alla ansträngningar ändå inte vara riktigt rätt.

Man kan vara visionär och tala om att vi som samhälle har råd att sätta välbefinnande – faktiskt lycka – före konsumtion. Men man kan också vara pragmatiker och säga ungefär samma sak: att många enskilda familjer dukar under för konsumtionskraven och att de, om de upplevde att de hade stöd av andra som tänkte likadant, skulle välja att minska sin konsumtion. Amerikansk forskning visar att pengar genererar lycka upp till en viss nivå (ungefär 10 000 dollar per år). Efter den inkomstnivån är de flesta grundläggande behov tillfredsställda och andra faktorer blir allt viktigare för vårt välbefinnande.

De allra flesta svenska barnfamiljer befinner sig där. Trots detta möts den som vill diskutera möjligheterna att sätta tid före pengar, välbefinnande före prylar, ofta av ett hånskratt. Det talas om utveckling – som om den enda sanna utvecklingen bestod i att marschera framåt längs den inslagna vägen mot konsumtionens frälsning. Och det talas om tillväxt – så heter hammaren som man från höger och vänster dunkar i skallen på den som i den politiska debatten vågar tala i termer av lycka. Men det finns ytterst få beräkningar på vad ett minskat förvärvsarbete och en minskad konsumtion skulle få för konsekvenser för tillväxten. Vinsterna, i form av bland annat minskade belastningar på välfärdssystemen, finns ofta inte med.

Familjerna behöver inte vara maskiner. Utveckling kan vara att för första gången i konsumtionssamhällets historia våga sätta tiden före pengarna. Inför nästa år utlovas

en tillväxt som är i nivå med 1960-talets rekordår. Om Sverige inte har råd att försöka må bra då, när ska vi då ha råd?

Katarina Bjärvall

Katarina Bjärvall är frilansjournalist och författare till boken "Vill ha mer. Om barn, tid och konsumtion" som utkommer i januari (Ordfront förlag).